

4. Конференция Организации Объединенных Наций по торговле и развитию. Доклад Межправительственной группы экспертов по электронной торговле и цифровой экономике 16 октября 2020 года. URL: https://www.google.com.ua/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://unctad.org/meetings/en/SessionalDocuments/tdb_ed3d3_ru.pdf&ved=2ahUKEwj89r7Bte7vAhVDiIsKH WfYC4gQFjAAegQIBRAC&usg=AOvVaw1fi6weXJvQCBEtLcgoL9Km.

5. Bukh R., Heeks R. (2017) Defining, Conceptualising and Measuring the Digital Economy. Global Development Institute working papers. No. 68. URL: <https://diodeweb.files.wordpress.com/2017/08/diwpkpr68-diode.pdf>.

ПОНЯТТЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ В КРАЇНАХ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї

Казбан А.В., студентка юридичного факультету
Сумського національного аграрного університету

Бойко В.Б., кандидат юридичних наук
старший викладач кафедри правосуддя
Сумського національного аграрного університету
(Україна)

Зобов'язальне право посідає важливе місце у цивільному праві країн романо-германської правової сім'ї, оскільки його норми регулюють широке коло суспільних відносин. Саме за допомогою зобов'язального права здійснюється переміщення майна та інших матеріальних благ у сфері виробництва, продуктивного та особистого споживання. На сьогодні воно залишається найбільш динамічною частиною цивільного права.

Вибір для дослідження романо-германської правової сім'ї обумовлений в першу чергу докладною розробленістю в ній проблематики, що розглядається. Так, право Німеччини та Франції є продовжувачем традицій римського права, в якому зобов'язальні правовідносини були сформовані як правовий інститут. Як відомо, право цих країн багато в чому стало зразком для кодифікацій в інших країнах і на сьогодні є дуже близьким цивільному законодавству України. Окрім того, на сьогодні існують певні прогалини у дослідженні інституту зобов'язального права зарубіжних країн, що, на наш погляд, обумовлено недостатньою кількістю сучасних вітчизняних теоретичних досліджень. наявністю в українській літературі здебільшого праць вчених радянського періоду, до того ж на іншій методологічній основі.

Кожного дня численні фізичні та юридичні особи вступають у зобов'язальні правовідносини, однак і дотепер, у праві зарубіжних країн не має єдиного підходу до чіткого визначення зобов'язання. Законодавство окремих країн визначає загальні поняття зобов'язання, в інших же утримується від цього за принципом

omnis definitio periculosa est (всі норми в цивільному праві небезпечні, бо вони майже завжди можуть бути спотворені).

Як відомо, у сучасному світі кожна держава має своє право, а тому існує досить велика кількість правових систем. Кожна із них унікальна, але порівняльне правознавство дає можливість встановити їх подібності та відмінності, а також сформулювати відповідні типи – правові сім'ї. Основними критеріями такого об'єднання виступають: історичне походження та розвиток структури права, домінуюча юридична доктрина, існуючі правові інститути та їх система, спільність джерел права, методи їх тлумачення і застосування, тощо.

До романо-германської правової сім'ї можна віднести такі країни як Німеччина, Іспанія, Італія, Франція, Бельгія, Австрія, Швейцарія, деякі країни Латинської Америки тощо. Основа цієї системи - рецепція римського права та його удосконалення з урахуванням національної специфіки. Основу підгалузі зобов'язального права у континентальній цивільно-правовій системі становить *obligatio* (зобов'язання). Під ним розуміється деяка залежність між суб'єктами, внаслідок якої одна сторона повинна виконати на користь іншої певні дії або утриматись від їх виконання. Сторонами зобов'язання виступають кредитор (сторона уповноважена) та боржник (сторона зобов'язана). При цьому, ще стародавні юристи відзначали, що кредитором називали не тільки того, хто дав у борг, але будь-кого, хто міг вимагати що-небудь передати, зробити, надати.

Ще у Дигестах Юстиніана було зафіксовано положення про те, що сутність зобов'язання полягає не у тому, щоб зробити який-небудь предмет нашим або який-небудь сервітут нашим, але щоб зв'язати іншого перед нами, щоб дав він що-небудь, або зробив, або надав.

Зобов'язальне право є одною із найбільших підгалузей цивільного права і представляє сукупність норм, які регулюють відносини, пов'язані з переходом майнових прав від одних осіб іншим, а також з використанням немайнових прав у торговому обороті. Ці відносини виникають з приводу передачі майна у власність, речових прав, виконання робіт, реалізації творчої діяльності, надання послуг, із спільної діяльності, з односторонніх дій, внаслідок заподіяння шкоди, чи безпідставного збагачення тощо. Все різноманіття відносин, що виникають в подібних випадках, описують одним терміном «зобов'язальні правовідносини».

Фундаментальним для юриспруденції є поняття зобов'язання. Зобов'язання у широкому розумінні - це цивільне правовідношення, в силу якого одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь іншої сторони (кредитора) певні дії, або утриматися від них. В той же час, кредитор, на користь якого повинна бути вчинена дія, має право вимагати від боржника виконання його обов'язків.

В історії права XIX століття нерідко називають віком кодифікації. Людство завжди прагнуло до закріплення основних юридичних принципів – рівності, свободи, недоторканості особи, тощо. На початку століття ці принципи закріпили ФЦК (Кодекс Наполеона) 1804 р. та НЦУ (BGB) 1896 р., які і вплинули на подальшу кодифікацію цивільного права у країнах континентальної системи. І на сьогоднішній день, зобов'язальні відносини в цих країнах регулюються

спеціальними статтями (параграфами) цивільних кодексів, які складають певні структурні підрозділи.

Прикладом найбільш розробленого вчення про зобов'язання є законодавство Німеччини. Зобов'язальне право Німеччини домінує над традиційними інститутами (правом власності, спадкування, тощо) і регулюється 2 книгою §§ 241—853 НЦУ [1]. У ньому розкриваються загальні правила про зобов'язання (зміст, встановлення, припинення тощо), норми окремих цивільно-правових угод (купівлі-продажу, міни, займу, дарування, оренди, надання послуг та інших), норми про незаконне збагачення і так звані недозволені дії – делікти. Слід звернути увагу, що норми зобов'язального права НЦУ приділені в більшій мірі договірному і деліктному праву та розраховані на звичайних громадян. Проте, в деяких випадках вони можуть застосовуватися і до господарської діяльності, яка регулюється торговим кодексом та іншими законами Німеччини.

Взагалі НЦУ характеризується високим ступенем узагальнення правових явищ, в тому числі і в сфері регулювання зобов'язань. У німецькій правовій доктрині зобов'язання розглядається, як у вузькому так і широкому розумінні. В широкому сенсі - це правовідношення, а у вузькому – зобов'язальна правова претензія. При цьому, у першому випадку поняття зобов'язання вказує на джерело надання суб'єктивних прав кредитору, а у другому – на саме суб'єктивне право (§41 НЦУ). Саме поняття зобов'язання сформульоване у §241 НЦУ: «У силу зобов'язання кредитор має право вимагати від боржника виконання зобов'язання. Виконання зобов'язання може складатися також і в утриманні від дії».

У праві інших країн Європи (наприклад, Франції, Швейцарії, Іспанії) формальне визначення зобов'язань відсутнє, а його зміст не розкривається. Зазвичай у законах вказуються підстави для виникнення зобов'язань та їх класифікація. Так, розділ 3 третьої книги ФЦК «Про угоди або договірні зобов'язання взагалі» не має легального тлумачення поняття «зобов'язання» і не встановлює загальних принципів та норм, які б застосовувалися до усіх зобов'язань, незалежно від їх різновиду. Поняття «зобов'язання» обумовлено, лише французькою правовою доктриною, яка формулює його, як правовий зв'язок, у якому одна особа зобов'язується стосовно іншої до певного надання, вчинення дії чи утримання від певних дій. Такий же зміст зобов'язання опосередковано витікає із ст. 1101 ФЦК, яка розкриває предмет договору: «Договір є угода, за допомогою якого одна чи кілька осіб зобов'язуються перед іншою особою або перед кількома особами надати що-небудь, зробити щось або нічого не робити»[2]. Разом з тим термін «зобов'язання» у французькому законодавстві має також більш вузьке спеціальне значення. Так, у торговому праві *obligatio* означає цінні папери, а в нотаріальній практиці - нотаріальний акт, що засвідчує позику.

Зобов'язання в іспанському праві регулюється книгою IV ЦКІ «Із зобов'язань і договорів» та визначається не тільки у власному розумінні слова як «зобов'язання» (*obligación*), але і як «право кредиту» (*derecho de crédito*). Згідно з положенням ст. 1088 та 1911 ЦКІ, зобов'язання є суб'єктивним правом, в силу якого одна особа (кредитор) може вимагати щоб інший суб'єкт (боржник) реалізовував на її (кредитора) користь певну поведінку (*prestación*) в такій формі,

при цьому боржник (якщо не вказано інше) відповідає за наслідки невиконання ним зобов'язання усім своїм майном, що є у нього у наявності, так і здобутим у майбутньому [3].

Швейцарський зобов'язальний закон (книга 5 ШЦК) також не надає поняття зобов'язання, хоча його юридична конструкція побудована на правовій доктрині та законодавстві Німеччини.

Отже, підводячи підсумки, відмічаємо, що підгалузь зобов'язального права у цивільному законодавстві країн романо-германської правової сім'ї є однією із фундаментальних, тоді як в англо-американському праві не існує аналогів навіть самого терміну «зобов'язання». В рамках континентальної системи права зобов'язання розглядаються як стійкий правовий зв'язок між боржником і кредитором. Сутність зобов'язань полягає у встановленні для конкретних осіб визначеного режиму поведінки та дій, відповідно до якого кредитор вправі вимагати виконання, а боржник - слідувати цьому правилу.

Література:

1. Гражданское уложение Германии: ввод. закон к Гражд. улож., пер. с нем. Бергманн В., М.: Wolters Kluwer, 2008. 896 с.
2. Code civil des Français. Journal officiel Légifrance. URL: https://beta.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721/2008-01-21. (Дата звернення: 07.03.2021).
3. Código Civil español. Legislación consolidada. URL: <https://boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1889-4763&tn=1&p=20180804>. (Дата звернення: 07.03.2021).

ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ АНТИКОРРУПЦИОННЫХ МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫХ НОРМ В УГОЛОВНЫЙ КОДЕКС РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ: DE LEGE FERENDA

Коротич Е.А., кандидат юридических наук, доцент,
Научно-практический центр проблем укрепления
законности и правопорядка Генеральной прокуратуры
Республики Беларусь

Коррупционные преступления, будучи в известной мере разнородными по своей основной направленности и, соответственно, родовой принадлежности деяниями, в своей совокупности представляют существенную угрозу национальной безопасности государства, подрывая не только социально-экономические устои общества, но и дестабилизируя функционирование государственного аппарата и формируя негативное отношение к нему. При этом сложный социальный характер коррупционных проявлений требует объединения усилий и согласования действий не только государственных органов и иных организаций на национальном (внутригосударственном) уровне, но и выработки совместных целенаправленных мер противодействия коррупции на международном уровне, особенно в контексте глобализации коррупционной